

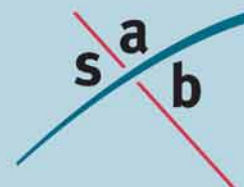
Flora- en faunarapportage

Garstlanden III Gramsbergen

gemeente Hardenberg

Datum: 8 december 2010

Projectnummer: 100173

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Leeswijzer	3
1.2	Planomschrijving	4
1.3	Wettelijk kader	6
2	Quick scan flora en fauna	8
2.1	Onderzoeksmethode	8
2.2	Gebiedsbescherming	8
2.3	Soortenbescherming	9
2.4	Conclusie	14
3	Nader veldonderzoek flora en fauna	17
3.1	Veldspitsmuis	17
3.2	Spechten	17
3.3	Vleermuizen	18
3.4	Conclusie nader onderzoek	18

Bijlage 1: gegevens Natuurloket

Bijlage 2: geraadpleegde bronnen

Bijlage 3: nader onderzoek uitgevoerd door EKOZA

1 Inleiding

1.1 Leeswijzer

Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Voordat ruimtelijke ingrepen mogen plaatsvinden, dient eerst een onderzoek uitgevoerd te worden in het kader van de Natuurbeschermingswet (*gebiedsbescherming*), de Flora- en faunawet (*soortenbescherming*) en eventuele andere betrokken natuurregelgeving. Dit onderzoek wordt beschreven in voorliggende rapportage en is opgebouwd uit de volgende hoofdstukken

1. **Beschrijving** van beoogde plannen, ligging van plangebied en de gevolgen van de ingrepen voor de huidige situatie
2. **Quick scan Flora en fauna.** Deze is gebaseerd op een eenmalige veldverkenning. In deze quick scan zijn op basis van een gebiedsanalyse (ruimtelijk ecologisch), de beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde soorten en een eenmalige veldverkenning, uitspraken gedaan over de mogelijke aanwezigheid van beschermde planten en dieren in en in de directe omgeving van het plangebied. In de quick scan zijn uitspraken gedaan over de effecten van de plannen op nabijgelegen beschermde gebieden en op direct nabij het plangebied voorkomende (vaste rust- of verblijfplaatsen van) strikt beschermde flora en fauna. Hieruit volgt de conclusie of nader veldonderzoek naar strikt beschermde soorten noodzakelijk is en of een ontheffingsaanvraag in het kader van de Flora- en faunawet aan de orde is.
3. Beschrijving van het **nader onderzoek**, indien dit uitgevoerd is. Hierbij wordt ingegaan op de kwalificaties van de onderzoeker(s), de data waarop de veldbezoeken hebben plaatsgevonden, de methode van onderzoeken, specifieke ecologische kenmerken van de soort en uiteraard de resultaten.
4. **Mitigerende maatregelen.** Als uit de resultaten van het nader onderzoek blijkt dat het plangebied in gebruik is door strikt beschermde soorten, dan dienen maatregelen te voorkomen dat de ecologische functionaliteit van het plangebied verminderd. Als SAB het opstellen van deze maatregelen verzorgt, dan worden deze beschreven in dit hoofdstuk. Mocht het opstellen van maatregelen niet afdoende zijn en is een **ontheffingsaanvraag** op ex artikel 75 van de Flora- en faunawet alsnog aan de orde, dan staat deze ook hier.
5. **Voortoets of Oriënterende Habitattoets.** Dit is alleen in het geval wanneer negatieve effecten te verwachten zijn op (instandhoudingsdoelstellingen van) beschermde natuurgebieden. Aan de hand van de Effectenindicator van het Ministerie van LNV wordt een inschatting gemaakt van de mogelijk optredende effecten.

De onderzoeken in deze flora en faunarapportage zijn uitgevoerd op basis van de momenteel geldende uitwerking en interpretatie van beleid en wetgeving (zie paragraaf 1.3). Bovendien zijn alle onderzoeken uitgevoerd volgens de door de Gegevens autoriteit Natuur meest recent uitgegeven protocollen.

Gegevens flora en fauna

SAB streeft ernaar alle waarnemingen aan (bijzondere) soorten die verzameld worden tijdens flora- en faunaonderzoeken door te geven aan de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). De invoer van gegevens in de NDFF leidt tot een beter overzicht van het voorkomen van (beschermde) soorten en daarmee tot een betere bescherming van deze soorten.

1.2 Planomschrijving

Gramsbergen (Gemeente Hardenberg) ligt in het noordoosten van de provincie Overijssel op ruim drie kilometer van de Duitse grens. Gramsbergen is een kleine kern in een overwegend agrarische omgeving met vrij veel kleinschalige landschapselementen. Het plangebied is aan drie zijden omsloten door de bebouwde kom van Gramsbergen. Aan de westelijke zijde wordt het plangebied begrensd door de spoorlijn.

Figuur 1: links: uitsnede uit topografische kaart (oorspronkelijke schaal 1:25.000). Rechts, luchtfoto (Google Earth). De rode omlijning geeft de ligging van het plangebied weer.

Plangebied

Het plangebied bestaat voor meer dan de helft uit agrarische grond. De overige delen van het plangebied bestaan uit bosschages en park. Voor een deel is het in gebruik als hondenuitlaatplaats. In figuur 2 wordt een impressie van het plangebied ten tijde van het verkennende veldbezoek weergegeven.

De gemeente Hardenberg heeft in 2009 een inventarisatie uitgevoerd naar waardevolle beplanting in de houtopstanden in het plangebied. Deze inventarisatie is gebaseerd op de toekomstverwachting van de houtopstanden en de waarde voor buurt- en landschapsschoon. Deze inventarisatie was slechts zeer beperkt geschikt voor inschatting van de waarde voor de aanwezige Flora- en fauna. De voorliggende rapportage heeft de waarde voor Flora- en fauna als uitgangspunt genomen.

Figuur 2: Impressie van het plangebied. Veel agrarisch gebied, afgewisseld met park en boschages (Foto's: SAB, 2010)

Beoogde ontwikkelingen

Het gehele plangebied zal worden ontwikkeld tot woonwijk. In totaal worden ongeveer 240 woningen gebouwd. Door de realisatie van de plannen gaan de agrarische gronden verloren en zullen veel van de aanwezige bomen worden gekapt. De delen die in het inventarisatieplan van de gemeente als waardevol zijn aangemerkt, zijn opgenomen in de plannen voor de wijk.

Met de bouw van de woonwijk wordt in de woningbouwbehoefte van 2010 tot 2026 voorzien.

1.3 Wettelijk kader

Bescherming in het kader van de natuur wet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming. Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Natuurbeschermingswet 1998 en de Ecologische Hoofdstructuur. Soortenbescherming komt voort uit de Flora- en faunawet.

1.3.1 Gebiedsbescherming

Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna kunnen aangewezen worden als Europese Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebied (Natura 2000). De verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn in Nederland opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998. Hierin zijn de al bestaande staatsnatuurmonumenten ook opgenomen. Op grond van deze wet is het verboden projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten kunnen verslechteren, of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Een andere vorm van gebiedsbescherming komt voort uit aanwijzing van een gebied als Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Voor dergelijke gebieden geldt dat het natuurbelang prioriteit heeft en dat andere activiteiten niet mogen leiden tot frustratie van de natuurdoelen. Anders dan bij gebieds- en soortbescherming is de status als EHS niet verankerd in de natuurwetgeving, maar dient het belang in de planologische afweging een rol te spelen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

1.3.2 Soortenbescherming

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is de Flora- en faunawet bepalend. Deze wet is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Deze wet heeft de beschermingsregels, zoals die ook in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn opgenomen, overgenomen en voor de Nederlandse situatie toegepast.

Deze bescherming is als volgt in de Flora- en faunawet opgenomen:

- het is verboden beschermde plantensoorten te plukken, verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen (artikel 8);
- het is verboden beschermde diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9), opzettelijk te verontnemen (artikel 10) en hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of

verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11).

De procedurele consequenties zijn afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Kortweg kunnen drie beschermingsregimes worden onderscheiden:

1. beschermingscategorie 1:

Een groot aantal beschermde soorten is in Nederland algemeen voorkomend. Op basis van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten uit de Flora- en faunawet mogen ruimtelijke ingrepen worden uitgevoerd die tot effect hebben dat de verblijfplaatsen van deze soorten worden aangetast;

2. beschermingscategorie 2:

Voor beschermde soorten die minder algemeen zijn en extra aandacht verdienen, kan een vrijstelling (behalve voor het opzettelijk verontrusten) verkregen worden als de initiatiefnemer een goedgekeurde gedragscode heeft. Indien dit niet het geval is dient voor deze categorie een ontheffing aangevraagd te worden.

Als er wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode geldt deze naast de bovengenoemde soorten ook voor vogels. In zo'n gedragscode worden gedragslijnen aangegeven die men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is, als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, voor deze soorten alleen nog nodig als werkzaamheden afwijkend van de gedragscode worden uitgevoerd;

3. beschermingscategorie 3:

Voor ongeveer honderd zeldzame soorten geldt géén vrijstelling als het gaat om ruimtelijke ingrepen. Ontheffingen voor deze groep soorten worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingrepen vanwege dwingende redenen van groot openbaar belang dienen plaats te vinden en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Deze uitgebreide toets geldt ook voor alle vogelsoorten.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Voor aantastingen van verblijfplaatsen en belangrijke (onderdelen) van leefgebieden van meer strikt beschermde soorten, is ontheffing ex. Artikel 75 van de Flora- en faunawet nodig van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

1.3.3 Zorgplicht

Verder geldt altijd artikel 2 van de Flora- en faunawet, een zorgplichtbepaling. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit houdt in dat voorafgaand aan sloop- grond- of bouwwerkzaamheden wordt gecontroleerd of dat negatieve gevolgen voor aanwezige soorten kunnen worden voorkomen door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2 Quick scan flora en fauna

2.1 Onderzoeksmethode

Het Natuurloket geeft in de kilometerhokken waarbinnen het plangebied en haar invloedsgebied is gelegen (241-513, 241-514, 242-513, 241-514), het voorkomen van strikt beschermde zoogdieren, vaatplanten en vissen weer (Bijlage 1). Binnen de kilometerhokken zijn de meeste soortgroepen niet goed onderzocht. Omdat de beschikbare Natuurloketgegevens in dit geval van te lage kwaliteit zijn, is besloten geen aanvullende gegevens op te vragen maar de quick scan vooral te baseren op de biotoopschatting door een ecooloog van SAB Arnhem B.V.

Bij het opstellen van de quick scan flora en fauna is verder gebruik gemaakt van atlasgegevens uit de Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Broekhuizen *et al.*, 1992), Atlas van de Nederlandse vleermuizen (Limpens, *et al.*, 1997) en diverse websites die de meest recente informatie verschaffen omtrent de verspreiding van soorten. Deze bronnen vermelden soortgegevens op uurhokniveau (5 bij 5 kilometer), dit betekent dat het globale gegevens betreft. Bijlage 2 vermeldt de geraadpleegde bronnen.

In maart 2010 heeft een ecooloog van SAB Arnhem B.V. het plangebied en de directe omgeving verkend. Doel van deze veldverkenning was om een indruk te krijgen van de biotopen ter plaatse en de geschiktheid voor de verschillende soortengroepen te beoordelen. Het veldbezoek heeft nadrukkelijk niet de status van een volledige veldinventarisatie. Het eenmalige veldbezoek geeft slechts een globaal beeld van aanwezige soorten en habitats op basis van een momentopname. Zowel het tijdstip (buiten het groeiseizoen van planten en deels buiten het actieve seizoen van diverse diergroepen) als het eenmalige karakter zijn hiervoor niet toereikend. Het éénmalige veldbezoek geeft slechts een globaal beeld van aanwezige soorten en habitats op basis van een momentopname. Op basis van het verkennende veldbezoek is een nadere veldinventarisatie opgestart. Deze staat beschreven in hoofdstuk 3.

2.2 Gebiedsbescherming

Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied Garstlanden III te Gramsbergen ligt niet in of nabij een gebied dat is aangewezen in het kader van de Natuurbeschermingswet. Het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied ligt op een afstand van meer dan drie kilometer (hemelsbreed gemeten). Gezien de afstand en aard van de ontwikkelingen, de afwezigheid van overeenkomstig habitat, de barrièrewerking van het tussenliggende gebied en het ontbreken van directe of indirecte verbindingen zijn geen negatieve effecten op beschermde natuurgebieden niet te verwachten.

Ecologische Hoofdstructuur

Het plangebied Garstlanden III te Gramsbergen ligt niet in een gebied dat is aangewezen in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het dichtstbijzijnde natuurgebied dat is aangewezen als onderdeel van de EHS ligt op een afstand van 450 meter (hemelsbreed gemeten). Gezien de aard van de ontwikkelingen, de afstand tot

de EHS en de barrièrewerking van het tussenliggende gebied (bebouwing) zijn geen negatieve effecten te verwachten op kernkwaliteiten van de EHS.

2.3 Soortenbescherming

In het kader van de Flora- en faunawet moet worden getoetst of ter plaatse van de ruimtelijke ingrepen sprake is/kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde ontwikkelingen kunnen biotoopverlies of versterking (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben.

Vaatplanten

Binnen het plangebied zijn geen potentiële natuurlijke groeiplaatsen voor beschermde plantensoorten aanwezig. Het plangebied wordt grotendeels agrarisch beheerd. Van een stabiel ecosysteem is geen sprake en bijzondere groeiplaatsen zijn niet aanwezig. Strikt beschermde vaatplanten worden binnen het plangebied niet verwacht. Aangeplante of gezaaide exemplaren van beschermde soorten (in bijvoorbeeld tuinen) zijn niet beschermd in de Flora- en faunawet, omdat het geen natuurlijke groeiplaatsen betreft. Tijdens het verkennende veldbezoek zijn alleen algemene soorten aangetroffen zoals onder andere Gewone braam (*Rubus fruticosus*), Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*), Klimop (*Hedera helix*), Fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*), Zomereik (*Quercus robur*), Bijvoet (*Artemisia vulgaris*), Vogelmuur (*Stellaria media*) en Hondsdraf (*Glechoma hederacea*).

Grondgebonden zoogdieren

Volgens verspreidingsgegevens komen in de omgeving van het plangebied soorten als Egel (*Erinaceus europaeus*), Bosspitsmuis (*Sorex spec.*), Huisspitsmuis (*Crocidura russula*), Mol (*Talpa europaea*), Vos (*Vulpes vulpes*), Hermelijn (*Mustela erminea*), Wezel (*Mustela nivalis*), Buning (*Mustela putorius*), Ree (*Capreolus capreolus*), Rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*), Woelrat (*Arvicola terrestris*), Aardmuis (*Microtus agrestis*), Veldmuis (*Microtus arvalis*), Dwergmuis (*Microtus minutus*), Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*), Haas (*Lepus europaeus*) en Konijn (*Oryctolagus cuniculus*). Daarnaast zijn in het verleden in de omgeving ook strikter beschermde soorten waargenomen als Eekhoorn (*Sciurus vulgaris*), Steenmarter (*Martes foina*), Wild zwijn (*Sus scrofa*), Das (*Meles meles*), Veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*), Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*) voor.

Algemeen voorkomende soorten

Binnen het plangebied zijn veel ruige delen aanwezig. Vaste rust- en verblijfplaatsen van algemeen voorkomende soorten als Egel (*E. europeus*), Huisspitsmuis (*C. russula*), Mol (*T. europea*) en kleine marterachtigen zijn aanwezig. Voor deze soorten, die onder het eerste lichte beschermingsregime vallen, geldt een algemene vrijstelling voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen.

Strikt beschermde soorten

Eekhoorn

Gezien de afwezigheid van voldoende naaldbomen, eiken en/of beuken (voedselbomen) en de aard van het omliggende gebied (open landschap, intensief beheer) is het onwaarschijnlijk dat de eekhoorn in het plangebied voorkomt.

Steenmarter

De strikt beschermde steenmarter komt volgens verspreidingsgegevens ook voor in en/of in de omgeving het plangebied. De steenmarter is een soort die voorkomt in of nabij grote steden, dorpen en boerenerven, en lijkt zich aan de menselijke bebouwing te hebben aangepast. In het plangebied is geen bebouwing of andere schuilmogelijkheid aangetroffen die dienst kan doen als vaste rust- of verblijfplaats voor steenmarters. Er zijn ook geen sporen aangetroffen die wijzen op aanwezigheid. Negatieve effecten van de beoogde plannen op vaste rust- of verblijfplaatsen van steenmarters zijn uit te sluiten.

Wild zwijn

In het verleden zijn wilde zwijnen aangetroffen in de omgeving van het plangebied. Het gaat hier om zwervende dieren die uit Duitsland afkomstig zijn. Het is onwaarschijnlijk dat deze dieren ook daadwerkelijk in de directe omgeving van het plangebied zijn waargenomen. Door de aanwezigheid van de spoorlijn en de hoge verstoringsgraad in het plangebied is het uit te sluiten dat bij de realisatie van de plannen vaste rust- of verblijfplaatsen van wilde zwijnen negatieve effecten ondervinden.

Das

Het plangebied kan geschikt zijn als foerageergebied voor dassen. Een uitvoerige inventarisatie van het plangebied heeft geen burchten, vraatresten of andere sporen aan het licht gebracht. Bovendien zijn op veel plaatsen hondensporen aangetroffen. Delen van het gebied zijn aangewezen als hondenuitlaatgebied. Door de vele loslopende honden is het plangebied minder aantrekkelijk voor dassen. Ook zijn geen waarnemingen van dassen in het plangebied bekend. Uit de bevindingen van het veldbezoek wordt geconcludeerd dat negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van dassen niet te verwachten zijn.

Veldspitsmuis

Veldspitsmuizen leven in vooral in kleinschalig agrarisch cultuurlandschap. De dieren zijn afhankelijk van overgangen in vegetatietypen, houtwallen en braakliggende gras/kruidentlanden. Het plangebied voldoet in beperkte mate aan de habitateisen van deze soort. Negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van veldspitsmuizen zijn dus niet op voorhand uit te sluiten

Waterspitsmuis

De waterspitsmuis verblijft in goed ontwikkelde oevervegetatie bij schoon, stilstaand of langzaamstromend water. De watergangen die in het plangebied aanwezig zijn, voldoen niet aan deze eisen. Daardoor is het niet waarschijnlijk dat waterspitsmuizen zich ophouden in het plangebied. De waterkwaliteit en de kwaliteit van de oevervegetatie voldoen niet aan de soortspecifieke eisen. Negatieve effecten van de beoogde ontwikkelingen op vaste rust- of verblijfplaatsen van waterspitsmuizen zijn niet te verwachten.

Vleermuizen

Volgens de verspreidingsgegevens (Limpens *et al.*, 1997) komen in de omgeving van het plangebied Franjestaart (*Myotis nattereri*), Watervleermuis (*Myotis daubentonii*), Meervleermuis (*Myotis dasycneme*), Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), Laatzvlieger (*Eptesicus serotinus*), Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) voor. Alle vleermuissoorten zijn strikt beschermd in de Flora- en faunawet.

Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis (*P. pipistrellus*) en Laatzvlieger (*E. serotinus*) en boombewonende soorten als Rosse vleermuis (*N. noctula*) en Watervleermuis (*M. daubentonii*). Daarnaast zijn soorten die van beide elementen gebruik maken. Daarbij is ook onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten zoals de gewone dwergvleermuis verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen enz). Andere soorten als de rosse vleermuis verblijven jaarrond in bomen (in holten en spleten en achter loshangende schors). De watervleermuis overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders en verblijft in de zomerperiode in boomholten.

Gebouwbewonende soorten vleermuizen

In het plangebied is geen bebouwing aanwezig die geschikt kan zijn voor gebouwbewonende soorten vleermuizen. Daardoor zijn negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten vleermuizen op voorhand uit te sluiten.

Boombewonende soorten vleermuizen

Boombewonende soorten worden gevonden in holten en spleten in bomen en achter loshangende schors. In het plangebied staan zeer veel bomen met spechtenholten. Deze holtes rotten vaak naar boven uit en kunnen daardoor geschikt worden voor vleermuizen. Omdat veel bomen zullen verdwijnen door de ontwikkeling van de plannen, zijn negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van boombewonende soorten vleermuizen niet op voorhand uit te sluiten.

Vliegroutes

Soorten maken vaak jarenlang gebruik van vaste aanvliegroutes tussen verblijfplaats en foerageergebied, daarom kan het behoud van lijnelementen cruciaal zijn voor de instandhouding van het leefgebied. In het plangebied zijn meerdere lijnvormige elementen aan te wijzen die mogelijk dienst doen als vaste vliegroute. Bij de realisatie van de beoogde plannen zijn negatieve effecten op vaste vliegroutes niet op voorhand uit te sluiten.

Vogels

Alle vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. Het betreft dan met name de actieve broedplaatsen en vaste verblijfplaatsen. Voor de meeste vogels loopt het broedseizoen van half maart tot half juli. Voor het broedseizoen wordt geen standdaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Het plangebied met struweel en bomen is geschikt als broedgelegenheid voor veel vogels.

Jaarrond beschermde vogelsoorten

In het kader van de Flora- en faunawet zijn vaste rust- en verblijfplaatsen van enkele vogelsoorten jaarrond beschermd. Dit betekent dat nestlocaties van deze soorten het gehele seizoen beschermd zijn. Hierin worden vier categorieën onderscheiden:

- 1 Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).
- 2 Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
- 3 Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
- 4 Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boombalk, Buizerd en Ransuil).

Tijdens het verkennende veldbezoek zijn de volgende soorten aangetroffen: Kleine Bonte Specht (*Dendrocopos minor*) (figuur 3), Grote Bonte Specht (*Dendrocopos major*) (figuur 3), Kokmeeuw (*Chroicocephalus ridibundus*), Kauw (*Corvus monedula*), Sperwer (*Accipiter nisus*), Fazant (*Phasianus colchicus*), Ekster (*Pica pica*), Zwarte Kraai (*Corvus corone*), Merel (*Turdus merula*), Koolmees (*Parus major*), Kauw (*Corvus monedula*), Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*) en Roodborst (*Erithacus rubecula*).

Naast de vier categorieën van jaarrond beschermde soorten bestaat ook nog een vijfde categorie. Deze heeft betrekking op soorten waarvan de nesten alleen jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische belangen dat rechtvaardigen. Door de grote hoeveelheden spechtengaten (figuur 3) is het aannemelijk dat het plangebied van groot belang is voor de plaatselijke populatie spechten. Negatieve effecten op jaarrond beschermde soorten (vanwege het ecologische belang van het plangebied voor de lokale populatie spechten) zijn niet op voorhand uit te sluiten.

Afbeelding 3: (sporen van) spechten in het plangebied. Linksboven: foeragerende Grote bonte specht (*Dendrocopos major*). Linksonder: foeragerende Kleine bonte specht (*Dendrocopos minor*). Midden boven en rechts: voorbeelden van bomen met meerdere spechtengaten. Midden onder: Grote bonte specht inspecteert nestholte. (Foto's: SAB 2010).

Amfibieën

Stichting RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) verzamelt verspreidingsgegevens van reptielen, amfibieën en vissen en publiceert deze jaarlijks op het internet (www.ravon.nl). Volgens RAVON komen in de omgeving van het plangebied amfibieën voor zoals Bastaardkikker (*Rana klepton esculenta*), Bruine kikker (*Rana temporaria*), Gewone pad (*Bufo bufo*), Kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*) en de meer strikt beschermde soorten Heikikker (*Rana arvalis*), Kamsalamander (*Triturus cristatus*), Knoflookpad (*Pelobates fuscus*), Meerkikker (*Rana ridibunda*), Poelkikker (*Rana lessonae*) en Rugstreeppad (*Bufo calamita*).

Algemene soorten

Algemene soorten, zoals Bruine kikker (*R. temporaria*) en Gewone pad (*B. bufo*), die na de metamorfose op het land naar voedsel gaan zoeken, zijn gezien de binnen het plangebied gelegen biotopen niet uit te sluiten. Deze soorten kunnen grote afstanden afleggen. Omdat de dieren op het land overwinteren, is het ook mogelijk dat er dieren in de winterperiode binnen het plangebied aanwezig zijn. Voor deze soorten, die onder het eerste lichte beschermingsregime vallen, geldt een algemene vrijstelling voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen.

Beschermde soorten

Het plangebied beschikt over meerdere watergangen. Het grootste deel van deze watergangen heeft primair een waterafvoerende functie en wordt ook op die wijze onderhouden. In combinatie met de slechte waterkwaliteit zijn deze watergangen niet geschikt voor strikt beschermde soorten amfibieën. Direct ten zuiden van het plangebied ligt wel een waterpartij die mogelijk vaste rust- of verblijfplaatsen van strikt beschermde soorten kan herbergen. Deze waterpartij ligt buiten het plangebied en zal niet worden aangetast door de ontwikkeling van de beoogde plannen. Negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van strikt beschermde soorten amfibieën dus zijn niet te verwachten.

Reptielen

Reptielen zijn over het algemeen gebonden aan structuurrijke vegetatie, vaak gelegen in weinig verstoorde biotopen. Soorten als ringslang (*Natrix natrix*) en levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) kunnen voorkomen in gebieden met een relatief hoge verstoringsgraad. Volgens RAVON zijn Adder (*Vipera berus*), Gladde slang (*Coronella austriaca*), Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) en Zandhagedis (*Lacerta agilis*) wel eens in de omgeving waargenomen. Deze waarnemingen hebben vermoedelijk betrekking op de bosgebieden in de omgeving van Ommen. In het plangebied zijn geen geschikte habitats aanwezig voor reptielen. Negatieve effecten op vaste rust- of verblijfplaatsen van reptielen zijn dus niet te verwachten.

Vissen

Er is slechts beperkte beschikbaarheid voorhanden van gegevens met betrekking over het voorkomen van vissen in het plangebied. In ieder geval zijn de volgende soorten wel eens uit de omgeving gemeld: Blankvoorn (*Rutilus rutilus*), Rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) en Tiendoornige stekelbaars (*Pungitius pungitius*).

Algemene soorten

Blankvoorn en Tiendoornige stekelbaars zijn zeer algemeen en komen wijd verbreid voor. Door de beperkte geschiktheid van de waterafvoerende watergangen is het niet waarschijnlijk dat deze soorten ook daadwerkelijk voorkomen binnen de grenzen van het plangebied. Als de watergangen in het ontwerp van de Garstlanden III worden meegenomen en worden ingericht op natuurvriendelijke wijze, dan zijn bovengenoemde soorten met grote zekerheid te verwachten binnen het plangebied.

Beschermde soorten

In de omgeving is ook de Rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) aangetroffen. Deze soort is op dit moment niet te verwachten binnen het plangebied. De watergangen voldoen niet aan de soortspecifieke habitateisen van rivierdonderpadden. Negatieve effecten zijn niet te verwachten.

Als de watergangen in het ontwerp van de Garstlanden III worden meegenomen en worden ingericht op natuurvriendelijke wijze, dan bestaat de mogelijkheid dat rivierdonderpadden zich vestigen in het plangebied.

Insecten (vlinders, libellen, sprinkhanen) en overige soortengroepen

Slechts een beperkt aantal van de zeer soortenrijke groep van de insecten is beschermd. De habitateisen van beschermde soorten binnen deze groep zijn vaak zeer locatiespecifiek en gebonden aan zeer bijzondere biotopen. Dergelijke biotopen komen niet in het plangebied voor. Overige strikt beschermde soorten als mollusken en weekdieren zijn ook niet te verwachten gezien de biotopen.

2.4 Conclusie

In het plangebied Garstlanden III te Gramsbergen (gemeente Hardenberg, provincie Overijssel) worden ongeveer 240 woningen gerealiseerd ten koste van de huidige agrarische gronden. Voordat deze ingreep wordt uitgevoerd, dienen de gevolgen voor beschermde natuurwaarden en de consequenties in het kader van de geldende natuurwet- en regelgeving in beeld te zijn gebracht.

2.4.1 Gebiedsbescherming

In het kader van de Natuurbeschermingswet (NB-wet) en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) dient er getoetst te worden of de beoogde ontwikkelingen een negatieve invloed hebben op de beschermde gebieden. Het plangebied te Gramsbergen ligt niet in of nabij de EHS of een gebied dat is aangewezen in het kader van de NB-wet. Het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied ligt op een afstand van meer dan drie kilometer (hemelsbreed gemeten). Het dichtstbijzijnde natuurgebied dat is aangewezen als onderdeel van de EHS ligt op een afstand van 450 meter (hemelsbreed gemeten). Gezien de geïsoleerde ligging, de afwezigheid van directe verbindingen tussen het plangebied en de genoemde natuurgebieden en de barrièrewerking van tussenliggend gebied (bebouwde kom, spoorlijn) zijn negatieve effecten op beschermde gebieden zijn niet te verwachten. Gebiedsbescherming is op deze locatie niet aan de orde.

2.4.2 Soortenbescherming

In het kader van de Flora- en faunawet dient te worden nagegaan of vaste rust- en verblijfplaatsen door de ingreep worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt) of dieren opzettelijk worden verontrust. De beoogde ontwikkelingen kunnen biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben. Invloeden die leiden tot een verminderde geschiktheid van het plangebied als bijvoorbeeld foerageergebied zijn niet ontheffingsplichtig, tenzij het een zodanig belang betreft dat bij het wegvallen van deze functie ook de vaste rust- en verblijfplaatsen van soorten niet langer kunnen functioneren. Door de werkzaamheden kunnen alle aanwezige soorten negatieve effecten ondervinden van de ingreep. Voor de meeste soorten is dit tijdelijk van aard.

Algemene soorten

De meeste van deze soorten zijn beschermd maar vallen onder het lichte beschermingsregime van de Flora- en faunawet (tabel 1). Hiervoor geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van een vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties.

Strikt beschermde soorten

Een aantal van de mogelijk voorkomende soorten staat vermeld op tabel 2 en 3 van de Flora- en faunawet en is daarmee strikter beschermd. Voor deze soorten geldt dat bij een aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet moet worden aangevraagd. De strikt beschermde Veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*) en boombewonende soorten vleermuizen zijn, gezien de verspreidingsgegevens, aanwezige habitats en soortspecifieke eisen niet op voorhand uit te sluiten binnen het plangebied. Daarnaast is de dichtheid aan spechten (Categorie 5 jaarrond beschermde soorten) zo hoog dat negatieve effecten op de lokale populatie niet op voorhand zijn uit te sluiten.

Verder kunnen bij de start van werkzaamheden in het broedseizoen, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Flora- en faunawet voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren. Werkzaamheden dienen plaats te vinden buiten het broedseizoen of tijdens het broedseizoen, als broedende vogels binnen en in de directe omgeving van het plangebied uitgesloten kunnen worden.

2.4.3 Nader onderzoek

Uit de quick scan is naar voren gekomen dat een aantal strikt beschermde soorten mogelijk voor kunnen komen in het plangebied.

Bij de realisatie van de beoogde plannen worden grote bomen (stamdoorsnede 30 centimeter of meer) aangetast. Veel bomen beschikken over holtes die in gebruik kunnen zijn als vaste rust- of verblijfplaatsen voor boombewonende soorten vleermuizen. Verder bevindt zich binnen het plangebied geschikte habitat voor veldspitsmuizen. Bij de realisatie van de plannen gaat deze habitat grotendeels verloren. Daarnaast is het plangebied mogelijk van groot belang voor de lokale populatie aan spechten. Grote aantallen spechtengaten zijn aangetroffen, verspreid over het plangebied. Ook zijn op meerdere plaatsen spechten waargenomen.

Dat zijn de redenen dat een nader onderzoek is opgestart naar:

- Boombewonende vleermuizen: onderzoeksperiode: 15 april - 15 juli (kraamkolonies) en 15 augustus - 15 september (paarverblijven);
- Veldspitsmuizen: onderzoeksperiode: augustus - oktober 2010
- Spechten: onderzoeksperiode: voorjaar/zomer 2010.

De resultaten van het nader onderzoek staan beschreven in hoofdstuk 3.

2.4.4 Aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Flora- en faunawet is ook een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, zoals:

- voor vleermuizen zouden open stootvoegen aangebracht kunnen worden in muren, of vleermuiskasten kunnen worden geplaatst in de spouw of tegen de muur op >2,5 meter hoogte in nieuw te bouwen woningen;
- bij aanleg van zolders of vlieringen, zou deze niet helemaal geïsoleerd kunnen worden. Hierdoor wordt de zolder mogelijk een geschikt verblijf voor vleermuizen;
- het planten van bomen en struwelen voor vogels en vleermuizen verdient aanbeveling. Het beste zijn, ecologisch gezien, inheems bes- en bloemdragende struiken en planten;
- het opnemen van de bestaande watergangen in het ontwerp. Door de aanleg van natuurvriendelijke oevers ontstaat een hoge recreatieve en natuurlijke waarde die bijdraagt aan een betere woonsfeer in het plangebied;
- aanbrengen van nestpannen of neststenen ten behoeve van gierzwaluwen. Deze beschermde soort verliest steeds meer nestmogelijkheden.

3 Nader veldonderzoek flora en fauna

Uit de quick scan flora en fauna kwam naar voren dat strikt beschermde soorten als boombewonende vleermuissoorten, veldspitsmuizen en spechten niet waren uit te sluiten binnen het plangebied. Op basis van deze conclusie is een nader onderzoek opgestart naar boombewonende vleermuissoorten, veldspitsmuis en spechten. SAB heeft ecologisch adviesbureau EKOZA gevraagd de uitvoering van het nader onderzoek te verzorgen. Hieronder volgt een beknopte omschrijving van het nader onderzoek.

3.1 Veldspitsmuis

Uit het verkennende veldbezoek is naar voren gekomen dat het plangebied Garstlanden III te Gramsbergen delen bevat die geschikt waren om te dienen als leefgebied van de Veldspitsmuis (*Crocidura leucodon*). Daarom is een nader onderzoek opgestart naar deze soort. Dit onderzoek is uitgevoerd eind oktober 2010 omdat in deze periode de vangkans het hoogst is.

Het soortgerichte onderzoek is uitgevoerd met behulp van life-traps van het merk Helsinga. In totaal zijn 100 vallen in het plangebied uitgezet. Alle vallen zijn eerst gedurende drie dagen open gezet maar niet op scherp. Hierdoor neemt de vangkans sterk toe doordat de dieren kunnen wennen aan de vallen in hun leefgebied.

Op 25, 26 en 27 oktober hebben de vallen op scherp gestaan waarbij elke acht uur alle vallen zijn gecontroleerd.

Het is noodzakelijk de vallen binnen een relatief klein tijdsbestek te controleren omdat vooral spitsmuizen stressgevoelig zijn en een erg hoge verbranding kennen. De dieren sterven daardoor dus snel van de honger, zeker onder stressvolle omstandigheden.

Uiteindelijk zijn 85 muizen gevangen in het gebied. Dit betrof de volgende 5 soorten:

- Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)
- Bosspitsmuis (*Sorex araneus*)
- Huisspitsmuis (*Crocidura russula*)
- Huismuis (*Mus musculus*)
- Rosse woelmuis (*Clethrionomys glareolus*)

Veldspitsmuizen zijn niet aangetroffen.

3.2 Spechten

Nestholten van spechten waren voorheen jaarrond beschermd. Ten tijde van het verkennende veldbezoek is de bescherming van nestholtes van spechten gewijzigd. In het kader van de Flora- en faunawet zijn nu vaste rust- en verblijfplaatsen van enkele vogelsoorten jaarrond beschermd. Dit betekent dat nestlocaties van deze soorten het gehele seizoen beschermd zijn. Hierin worden vier categorieën onderscheiden:

- 1 Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

- 2 Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
- 3 Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
- 4 Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boombalk en Ransuil).

Naast de vier categorieën van jaarrond beschermde soorten bestaat ook nog een vijfde categorie. Deze heeft betrekking op soorten waarvan de nesten alleen jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische belangen dat rechtvaardigen. In het plangebied zijn zoveel spechtengaten aangetroffen dat indeling in de vijfde categorie gerechtvaardigd is.

Tijdens het nadere onderzoek is gelet op baltsgedrag van spechten, broedzorg gedrag en op geluiden van jonge spechten. In het plangebied is ondanks het grote aantal spechtengaten slechts één actief broedgeval aangetoond.

3.3 Vleermuizen

Door het grote aantal spechtengaten was de conclusie van het verkennende veldbezoek dat zich mogelijk boombewonende vleermuissoorten ophouden in het plangebied. Sommige vleermuissoorten gebruiken namelijk spechtenholen als verblijfplaats. Zeker de oudere spechtengaten rotten vaak naar boven in en bieden dan ruimte voor vleermuizen.

Het nader onderzoek naar boombewonende vleermuissoorten is opgesplitst in twee delen. Het eerste deel is gericht op de aanwezigheid van kraamkolonies (medio mei – medio juli). Het tweede deel is gericht op de aanwezigheid van paarverblijven (medio augustus – begin oktober). Het onderzoek is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol van de Gegevensautoriteit Natuur (2010).

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) gebruik maken van de Oostermaatsteeg als vliegroute. In het plangebied zijn verder ook nog Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) en Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) aangetroffen. Van geen van de aangetroffen soorten zijn vaste rust- of verblijfplaatsen in het plangebied aangetroffen.

3.4 Conclusie nader onderzoek

In het plangebied Garstlanden III te Gramsbergen zijn geen strikt beschermde soorten aangetroffen. Alleen algemene soorten of soorten waarvoor een vrijstelling geldt voor ingrepen in de ruimtelijke ontwikkeling komen voor in het plangebied. Anders dan de zorgplicht, zijn er geen verdere consequenties uit de Flora- en faunawet voor de ontwikkeling van het gebied. De zorgplicht geldt altijd, ongeacht de plannen of de aanwezige soorten.

Bijlage 1: gegevens Natuurloket

Rapportage voor kilometerhok X:241 / Y:513

Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels Hri*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten					niet	-	1975-1990
Mossen					niet		1997-2007
Korstmossen					niet		1992-2007
Paddestoelen					niet		1992-2007
Zoogdieren	1	2			slecht	51-100%	1997-2007
Broedvogels					niet		1996-2007
Watervogels					goed	0%	96/97-06/07
Reptielen					niet		1992-2007
Amfibieën					niet		1992-2007
Vissen		1			slecht	51-100%	1992-2007
Dagvlinders					redelijk		1998-2008
Nachtvlinders					niet		1980-2008
Libellen					matig		1993-2007
Sprinkhanen					niet		1993-2007
Overige ongewervelden			1		slecht	0%	1993-2007

Rapportage voor kilometerhok X:242 / Y:513

Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels Hri*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten		1			1	goed	1991-2007
Mossen					niet		1997-2007
Korstmossen					niet		1992-2007
Paddestoelen					niet		1992-2007
Zoogdieren	1	1			slecht	26-50%	1997-2007
Broedvogels					niet		1996-2007
Watervogels					goed	0%	96/97-06/07
Reptielen					niet		1992-2007
Amfibieën					niet		1992-2007
Vissen					niet		1992-2007
Dagvlinders					niet		1998-2008
Nachtvlinders					niet		1980-2008
Libellen					niet		1993-2007
Sprinkhanen					niet		1993-2007
Overige ongewervelden					slecht		1993-2007

Rapportage voor kilometerhok X:241 / Y:514

Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels Hri*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten					slecht	-	1975-1990
Mossen					slecht		1997-2007
Korstmossen					niet		1992-2007
Paddestoelen					niet		1992-2007
Zoogdieren	5				slecht	11-25%	1997-2007
Broedvogels					niet		1996-2007
Watervogels					goed	0%	96/97-06/07
Reptielen					niet		1992-2007
Amfibieën					niet		1992-2007
Vissen					niet		1992-2007
Dagvlinders					slecht		1998-2008
Nachtvlinders					matig		1980-2008
Libellen					1 matig	0%	1993-2007
Sprinkhanen					niet		1993-2007
Overige ongewervelden					slecht		1993-2007

Rapportage voor kilometerhok X:242 / Y:514

Soortgroep	FF1*	FF23*	FF vogels Hri*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaatplanten		1	1		1	goed	1991-2007
Mossen					slecht		1997-2007
Korstmossen					niet		1992-2007
Paddestoelen					niet		1992-2007
Zoogdieren	4	5	4		slecht	51-100%	1997-2007
Broedvogels			2		slecht	0%	1996-2007
Watervogels					goed	0%	96/97-06/07
Reptielen					niet		1992-2007
Amfibieën					niet		1992-2007
Vissen					niet		1992-2007
Dagvlinders					redelijk		1998-2008
Nachtvlinders					matig		1980-2008
Libellen					niet		1993-2007
Sprinkhanen					niet		1993-2007
Overige ongewervelden					slecht		1993-2007

Bijlage 2: geraadpleegde bronnen

Bode, A.D., Dijkstra, A.J., Hoekstra, B., Hoeve, R. en Zollinger, R. 1999. De zoogdieren van Overijssel, voorkomen, verspreiding en ecologie van in het wild levende zoogdieren. Waanders Uitgevers, Zwolle.

Broekhuizen, S., Hoekstra, B., van Laar, V., Smeenk, C. en Thissen, J.B.M. 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren, uitgeverij KNNV, Utrecht

De Nie, H.W. 1997. Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Media Publishing Int BV, Doetinchem.

Diepenbeek, A. 1999. Veldgids Diersporen, Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Limpens, H., Mostert, K. en Bongers, W. 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen, uitgeverij KNNV, Utrecht.

Ministerie van LNV, Concept - Hoofdlijnen begrenzing en selectie Natura 2000-gebieden, november 2005.

SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Van der Meijden, R. 1990. Heukels' Flora van Nederland. Wolters-Noordhoff.

Websites

www.minlnv.nl, website van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Veel informatie over wetgeving, Natura2000, EHS etc.

www.natuurloket.nl, gevalideerde gegevens van alle PGO's per kilometerhok. Tegen betaling ontvangt u de meest gedetailleerde gegevens.

www.overijssel.nl, provinciale site met gegevens over de exacte ligging van de Provinciale invulling van de Ecologische Hoofd Structuur (PEHS).

www.ravon.nl, website met informatie over de verspreiding van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland

www.sovon.nl, website met uitgebreide informatie over ecologie en verspreiding van vogelsoorten

www.telmee.nl, website met gevalideerde gegevens van alle soorten

www.vzz.nl, website met informatie over ecologie van zoogdieren

www.waarneming.nl, website met deels ongevalideerde gegevens van alle soorten

Bijlage 3: nader onderzoek uitgevoerd door EKOZA

Nader onderzoek Vleermuizen, spechten en veldspitsmuis

Garstlanden III, Gramsbergen

Ekoza
Ekoza

Ecologisch onderzoek en advies

11 november 2010

Colofon

Titel : Nader onderzoek vleermuizen, spechten en veldspitsmuis
Subtitel : Garstlanden III, Gramsbergen

Projectnummer : 10.063
Datum : 11 november 2010

Veldonderzoek : R. Pelzer, T. Kooij, F. van delft, C. van den Tempel
Auteur(s) : C. van den Tempel

Goedgekeurd door : T. Kooij

Opdrachtgever : SAB
Contactpersoon : F. Kuenen

Ekoza

Ecologisch onderzoek en advies

Tivolilaan 205
Postbus 2
6800 AA Arnhem

T: 026-8454583

info@ekoza.nl

www.ekoza.nl

Ekoza is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

---

Inhoud

1. Inleiding.....	4
1.1 Algemeen	4
1.2 Rapportage	4
1.3 Vleermuizen	4
1.4 Spechten	5
1.5 Veldspitsmuis	6
2. Wettelijk kader	7
3. Gebiedsbeschrijving en onderzoeksmethode	8
3.1 Gebiedsbeschrijving	8
3.2 Onderzoeksmethode	8
4. Resultaten Veldonderzoek	10
4.1 Vleermuizen	10
4.2 Spechten	11
4.3 Veldspitsmuis	12
5. Conclusies	14
5.1 Conclusies per soortgroep	14
5.1.1 Vleermuizen	14
5.1.2 Spechten	14
5.1.3 Veldspitsmuis	14
5.2 Vrijstellingen en ontheffingen.....	14
Literatuur.....	15

1. Inleiding

1.1 Algemeen

In Gramsbergen, gemeente Hardenberg, zal een nieuwe woonwijk ontwikkeld worden in het plangebied Garsterlanden III. Hierdoor zal agrarische grond verloren gaan, evenals een kleine bossage en losse bomen.

In het kader van de Flora- en faunawet is inzicht noodzakelijk in het voorkomen van beschermde plant- en diersoorten in het gebied. Hiertoe is door SAB in maart 2010 een quickscan uitgevoerd. Hieruit is naar voren gekomen dat het plangebied mogelijk habitat biedt aan de beschermde soorten; te weten vleermuizen, spechten en veldspitsmuisen.

Dit onderzoek spits zich daarom toe op nader onderzoek naar het voorkomen van deze soorten.

SAB heeft Ekoza verzocht onderzoek uit te voeren naar of deze beschermde soorten van het plangebied gebruik maken en op welke manier.

1.2 Rapportage

Deze rapportage is de weergave van het nader onderzoek in de zomer dat door Ekoza is uitgevoerd. Uitgangspunt hierbij vormt de Flora- en faunawet die aangeeft welke soorten op welke manier beschermd zijn en de resultaten uit de eerder uitgevoerde quickscan. Het rapport is opgedeeld in verschillende onderdelen. In de inleiding zal een korte omschrijving van de beschermde soorten te vinden zijn. Vervolgens wordt per soortgroep de gebruikte methode van inventariseren toegelicht. Daarna worden de gevonden resultaten besproken met tenslotte de conclusies en maatregelen die eventueel genomen dienen te worden met betrekking tot de wetgeving.

1.3 Vleermuizen

Vleermuizen leven in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen door het jaar heen. Zo hebben vleermuizen winterverblijfplaatsen, kraamverblijfplaatsen, en paar verblijfplaatsen.

Vleermuizen overwinteren in gebouwen, bunkers, ijskelders, groeven en boomholtes. In de winter moet de verblijfplaats koel en vorstvrij zijn; Watervleermuizen, meervleermuizen, franjestaarten en baardvleermuizen gebruiken voor de winterslaap vooral mergelgroeven, forten, bunkers en ijskelders. Gewone dwergvleermuizen

Figuur 1. Mogelijke verblijfplaatsen en uitvliegopeningen (uit Vleermuizen in het landschap)

---

en laatvliegen zijn meestal te vinden in droge plekken in gebouwen. Rosse vleermuizen gebruiken holle bomen als winterslaapplaats.

De vrouwtjes wonen in de zomer in kraamverblijfplaatsen. Hier brengen ze hun jongen groot. Meestal leven ze hierbij in groepen (kolonies). Watervleermuizen, ruige dwergvleermuizen en rosse vleermuizen zijn voornamelijk boombewonende vleermuizen. De kolonies van deze soorten zijn vaak te vinden in verlaten spechtenholten, of hollen die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn. Veel soorten vleermuizen staan bekend als gebouwbewoners. Laatvliegers, meervleermuizen en gewone dwergvleermuizen zijn bijvoorbeeld gebouwbewoners. Ze kiezen als onderkomen vaak spouwmuren van woonhuizen. Andere soorten, bijvoorbeeld vale vleermuizen, grootoorvleermuizen, hebben een voorkeur voor grote open ruimten zoals kerkzolders.

Zowel de mannetjes als de vrouwtjes vertrekken aan het einde van de zomer naar speciale parkwartieren, waar ze slechts kort verblijven. Op deze plaatsen, die zowel in bomen als gebouwen te vinden zijn, roepen de mannetjes luid om vrouwtjes aan te trekken.

Uiteindelijk keren de vleermuizen ieder jaar terug naar hun vaste serie verblijfplaatsen, die dus vele tientallen jaren achter elkaar in gebruik zijn.

1.4 Spechten

Spechten kenmerken zich vooral door de rechte, scherpe snavel, waarmee ze kunnen hakken in het hout van bomen, op zoek naar voedsel of voor het bouwen van een nesthol. Ze hebben korte maar krachtige poten waarmee ze zich probleemloos verticaal langs boomstammen verplaatsen. Insecten vormen het belangrijkste voedsel en om deze uit spleten en gaten in het hout te kunnen halen hebben de meeste spechten een zeer lange en kleverige tong.

In het plangebied zijn tijdens de quickscan de grote bonte specht en de kleine bonte specht waargenomen.

De grote bonte specht is een algemene broedvogel in Nederland. Het is een middelgrote zwart-witte specht met rode onderstaartdekveren. Ze zijn overal te vinden waar bomen zijn, als de bomen maar dik genoeg zijn om een nest in te hakken.

De kleine bonte specht komt met name in het oosten van het land voor. Het is de kleinste van de bonte spechten. Ook deze is zwart-wit maar zonder rood op de onderstaat. De mannetjes hebben een rode kruin. De soort is te vinden in bosrijke gebieden met zachthoutsoorten als wilg, els en berk, waar het nest in gemaakt wordt.

Daarnaast zijn de groene en de zwarte specht algemene spechtensorten die in het plangebied zouden kunnen voorkomen. De groene specht is een vrij grote specht met groene bovendelen en een rode kruin. Hij komt voor in loofbossen, parken en agrarische gebieden, als er maar mierennesten zijn. Mieren vormen namelijk het hoofdbestanddeel van zijn voedsel. De zwarte specht is een grote zwart gekleurde specht met rood op het hoofd. De zwarte specht leeft voornamelijk in bossen die in leeftijd variëren en naaldhout bevatten.

Twee zeldzame spechtensorten in Nederland zijn de draaihals en de middelste bonte specht. De draaihals is bruingrijs en doet qua proporties meer aan een pieper denken dan aan een specht. Hij komt voor in parkachtige loofbossen op droge zandgronden, heidegronden en ruige gronden. De middelste bonte specht is een zwart-witte specht met een rode kruin. De

---

middelste bonte specht is voornamelijk te vinden in oude loofbossen in het oosten en zuiden van het land.

1.5 Veldspitsmuis

De veldspitsmuis is een middelgrote spitsmuis met een kop-romp lengte van 6-9 cm. De bovenzijde van het lichaam is bruin tot zwart gekleurd en tekent scherp af tegen de wit tot grijze onderzijde.

De veldspitsmuis is gebonden aan kleinschalig agrarisch cultuurlandschap dat niet te intensief beheerd wordt. Hij is afhankelijk van een kruidenrijke, opgaande vegetatie. In Nederland komt de veldspitsmuis slechts in enkele delen van Nederland voor. In Zeeuws-Vlaanderen en het uiterste oosten van Overijssel. Het oosten van Overijssel staat mogelijk in verbinding met populaties in Duitsland.

De veldspitsmuis eet voornamelijk dierlijk voedsel dat hij op de tast of geur vindt. Dit zijn in de strooisellaag levende dieren zoals kevers, larven, wormen, pissebedden, slakken en spinnen.

Het voortplantingsseizoen loopt van april tot september. Een vrouwtje krijgt per jaar 2 tot 4 worpen.

Het areaal van de veldspitsmuis is in de afgelopen decennia ingekrompen. Het verdwijnen van de geschikte biotopen en vermoedelijk ook concurrentie met de sterk toegenomen huisspitsmuis zijn hiervan de oorzaak.

2. Wettelijk kader

In Nederland zijn meerdere wetten die de flora en fauna in ons land beschermen. Dit zijn de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet. In dit onderzoek is alleen de Flora- en faunawet van toepassing. Hieronder volgt een korte samenvatting van deze wet.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet beschermt alle in Nederland levende soorten. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

De Flora- en faunawet bevat een aantal verbodsbepalingen om er voor te zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. In de verbodsbepalingen is opgenomen dat er geen handelingen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor de soort.

Middels een Algemene Maatregel van Bestuur is de regelgeving rond de Flora- en faunawet nader ingevuld. De AMvB onderscheid 3 categorieën van soorten.

- Soorten van Tabel 1, hiervoor geldt een algemene vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen en beheersmaatregelen.
- Soorten van Tabel 2; hiervoor geldt een vrijstelling voor bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen indien gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Voor andere activiteiten is een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort'.
- Soorten van Tabel 3; dit zijn strikt beschermde soorten waarvoor bij ruimtelijke ontwikkelingen alleen een ontheffing wordt verleent indien er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode.

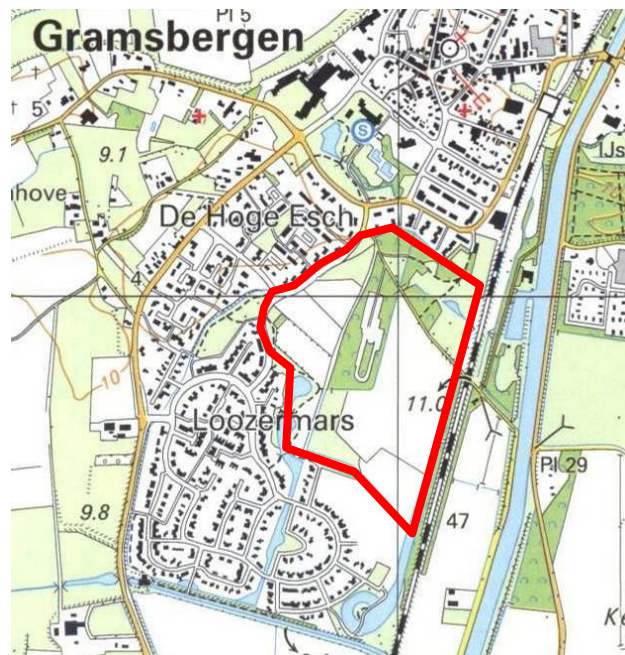
Alle broedende vogels zijn beschermd volgens tabel 3 van de Flora- en Faunawet. Buiten het broedseizoen geldt voor de meeste soorten een vrijstelling. Enkele soorten zijn jaarrond beschermd. Het gaat hierbij onder andere om roofvogels, uilen en kolonievogels.

3. Gebiedsbeschrijving en onderzoeksmethode

3.1 Gebiedsbeschrijving

Gramsbergen (Gemeente Hardenberg) ligt in het noordoosten van de provincie Overijssel tussen het Overijsselse Hardenberg en het Drentse Coevorden. Gramsbergen is een stadje gelegen aan de vecht. De omgeving is overwegend agrarisch met vrij veel kleinschalige landschapselementen.

Het plangebied is aan drie zijden omsloten door de bebouwde kom van Gramsbergen. Aan de oostelijke zijde wordt het plangebied begrensd door de spoorlijn. Het plangebied bestaat voor meer dan de helft uit agrarische grond. De overige delen van het plangebied bestaan uit bosschages en park.

Figuur 2. Ligging van het plangebied.

3.2 Onderzoeksmethode

Vleermuizen

De methodiek die we hanteerden bestond uit onderzoek met een batdetector zowel in de avonduren als in de ochtenduren.

Met de batdetector is twee avonden geluisterd naar mogelijk uitvliegende dieren en is gelet op mogelijke vliegroutes. Deze avondcontroles hebben plaatsgevonden op 22 mei en 19 juli 2010.

Omdat de dieren bij het uitvliegen meestal snel en rechtlijnig van de locatie vertrekken was de kans op missen aanwezig. Daarom is ook in de ochtenduren een inspectie uitgevoerd om terugkerende dieren op te kunnen sporen. In de ochtenduren hebben vleermuizen de neiging om gedurende een half uur te gaan zwermen rondom de invliegopening. Hierdoor zijn kolonieplaatsen tijdens de ochtend beter te vinden. Deze inspectie heeft plaatsgevonden op 1 juli 2010.

Voor de inventarisaties is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Pettersson D240x). Hiermee kunnen vertraagde opnames worden gemaakt zodat deze geanalyseerd kunnen worden in het programma Batsound. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

In de paartijd (augustus/september) is middels een tweetal avondbezoeken gekeken of er min of meer vaste paarplaatsen in het gebied aanwezig zijn. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden op 1 en 9 september 2010.

Spechten

Voor de spechten zijn 3 bezoeken afgelegd waarbij alle bomen zijn onderzocht op het voorkomen van gaten. Tevens is geluisterd naar roffelen, contactroepjes en bedelende jongen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden op 22 mei in de middag en 11 juni en 1 juli in de morgen.

Veldspitsmuis

Het aantonen van veldspitsmuizen kan door middel van vondsten in braakballen maar dit is meestal een toevalstreffer. Het vangen van muizen is daarom noodzakelijk om de soort daadwerkelijk aan te tonen of om vast te stellen dat de dieren niet in het plangebied voorkomen.

Figuur 3. Heslinga life-traps

Er is voor het vangen gebruik gemaakt van Heslinga life-traps. Er is gekozen om te gaan vangen in het najaar omdat dan de dichtheid aan muizen het grootst is. Eerder in het seizoen is de dichtheid lager en daardoor ook de vangkans. Er zijn 100 vallen in het plangebied uitgezet op locaties met de hoogste verwachtingskans. Er is drie dagen achter elkaar gevangen om de kans op treffen zo groot mogelijk te maken. Dit heeft plaatsgevonden op 25, 26 en 27 oktober. Zowel in de morgen, middag als avond zijn controles uitgevoerd, om de 8 uur. Dit omdat spitsmuizen stressgevoelig zijn en anders de tijd tussen controleren te groot wordt.

De vallen zijn van te voren, op 22 oktober, in het veld klaar gezet, maar niet op scherp, zodat de dieren alvast kunnen wennen aan de vallen. Als dit niet gedaan wordt is de vangkans veel kleiner.

4. Resultaten Veldonderzoek

4.1 Vleermuizen

De eerste avondcontrole heeft plaatsgevonden op 22 mei. Hierbij is met name gelet op het noordelijk deel van het plangebied omdat hier de hoogste verwachtingen lagen voor vleermuizen. De Oostermaatsteeg is een groene laan die goed als vliegroute zou kunnen dienen voor vleermuizen die vanuit de bebouwde kom van Gramsbergen naar de buitengebieden vliegen. Tijdens dit veldbezoek zijn er wel vleermuizen in de Oostermaatsteeg aangetroffen, maar met name foeragerend. Er vlogen wel vleermuizen door de laan maar een duidelijk vliegroute kon tijdens dit bezoek niet worden vastgesteld. Tevens zijn er tijdens dit veldbezoek meerdere rosse vleermuizen waargenomen, enkele laatvliegers langs de bossage en 2 watervleermuizen boven de vijver.

Het tweede bezoek was een ochtendbezoek om te letten op mogelijk zwermende rosse vleermuizen en of watervleermuizen bij de bomen met holtes in het plangebied. Deze zijn tijdens dit veldbezoek niet waargenomen. Wel is de Oostermaatsteeg vastgesteld als vliegroute. Vele gewone dwergvleermuizen vliegen via deze steeg terug naar de bebouwde kom. De watervleermuizen boven de vijver vertrokken in westelijke richting.

Het laatste bezoek voor het zomeronderzoek was op 18 juli. Ook tijdens dit veldbezoek is de Oostermaatsteeg als vliegroute vastgesteld, niet alleen voor gewone dwergvleermuizen, maar ook voor laatvliegers. Een uur voordat vleermuizen gaan vliegen is bij de bomen met holtes geluisterd naar piepende rosse vleermuizen. De jongen van de rosse vleermuis zijn in deze tijd zonder batdetector (met het blote oor) goed te horen. Deze zijn niet aangetroffen. Rosse vleermuizen zijn deze avond wel waargenomen, maar pas laat op de avond. Watervleermuizen zijn wederom bij de vijver waargenomen. Ook is deze avond bij deze vijver 1 ruige dwergvleermuis aangetroffen.

Figuur 4. De Oostermaatsteeg. Boven een foto. Onder de locatie van de vliegroute

Tijdens het paarseizoen is gebleken dat de Oostermaatsteeg ook belangrijk is voor gewone dwergvleermuizen in deze periode. Tijdens het paarseizoen zijn vele paarroepen van gewone dwergvleermuizen in de laan waargenomen. Verder is er bij de vijver een enkele gewone dwergvleermuis met paarroepen waargenomen. Tijdens het paarseizoen zijn wederom rosse vleermuizen, laatvliegers en watervleermuizen en een enkele overvliegende ruige dwergvleermuis in het gebied vastgesteld.

4.2 *Spechten*

Tijdens het veldonderzoek is 1 nest van de grote bonte specht in het plangebied waargenomen. Deze broedde in een boom aan de westkant van de bossage. Het dier had meerdere jongen. Deze zijn bedelend gehoord tijdens de inventarisatie. Beide ouders vlogen af en aan om de jongen te voeren.

Overige spechten zijn niet waargenomen in het plangebied.

Figuur 5. De grote bonte specht bij zijn nestlocatie.

Tijdens het onderzoek zijn meerdere soorten muizen gevangen. De bosmuis is de meest gevangen soort. Daarnaast zijn er meerdere bosspitsmuizen, huisspitsmuizen, huismuizen en rosse woelmuizen gevangen. De onderstaande tabel geeft de vangsten per locatie per ronde weer. Tijdens de ochtend en de avond rondes zijn de meeste dieren gevangen. De veldspitsmuis is tijdens dit onderzoek niet gevangen.

Tabel 1. De vangsten per ronde, per locatie. Voor de locaties zie figuur 5.

	Ronde	1	2	3	4	5
Locatie	Soort					
1	BM	6	3		7	7
	HSM	2	2		1	
	RWM	2			1	
	BSM				1	1
2	BM	1				2
	HSM		2		2	3
3	BM	2	2		6	3
	RWM	1				
	BSM		1	1		
4	BM	7	2		2	4
	RWM					1
5	BM	2	2		1	2
	HM	1	1		1	
	Totaal	24	15	1	22	23

Figuur 7. Gevangen bosspitsmuis (links) en huisspitsmuis (rechts).

5. Conclusies

5.1 Conclusies per soortgroep

5.1.1 Vleermuizen

Tijdens het veldonderzoek zijn meerdere soorten vleermuizen waargenomen. Het gaat om gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger, watervleermuis en ruige dwergvleermuis. Van deze soorten zijn geen verblijfplaatsen in het plangebied aangetroffen. Wel is er een vliegroute van gewone dwergvleermuizen en laatvliegers vastgesteld in de Oostermaatsteeg.

5.1.2 Spechten

Omdat er vele spechtengaten in het plangebied aanwezig zijn werd gedacht dat het bosgebied van zwaarwegend belang zou kunnen zijn voor de lokale populatie spechten. Omdat er slechts 1 broedende grote bonte specht is waargenomen kan dit worden uitgesloten.

5.1.3 Veldspitsmuis

Er zijn in het plangebied geen veldspitsmuizen aangetroffen. In het plangebied zijn op de meest geschikte locaties in totaal 100 vallen uitgezet. Omdat de veldspitsmuis in 2 nachten vangen met deze vallen niet is aangetroffen mag worden aangenomen dat de soort niet in het plangebied aanwezig is.

5.2 Vrijstellingen en ontheffingen

Belangrijke vliegroutes van vleermuizen zijn bij wet beschermd. De vliegroute door de Oostermaatsteeg dient voor vele gewone dwergvleermuizen en laatvliegers als vliegroute tussen foerageergebied en verblijf. De vliegroute kan daarom als belangrijk worden beschouwd. Indien de vliegroute door de Oostermaatsteeg wordt aangedaan, dient hiervoor een ontheffing te worden aangevraagd. Ontheffingen worden bij ruimtelijke ontwikkelingen niet meer gegeven. Indien er werkzaamheden zullen plaatsvinden die de vliegroute minder geschikt maken, dienen er voldoende mitigerende en compenserende maatregelen te worden uitgevoerd waardoor de vleermuizen geen hinder ondervinden van de werkzaamheden en een ontheffing niet meer van toepassing is.

Literatuur

- Broekhuizen, S., Hoekstra, B., V. van Laar, C. Smeenk, & J.B.M. Thissen, 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
  - Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg en F.H. Kistenkas, 2003. Flora- en faunawet, Toepassing van artikel 75 in de praktijk. Alterra, Wageningen.
  - Diepenbeek, A. van 1999 Veldgids diersporen. KNNV Uitgeverij, Utrecht
  - Hoogenstein, L. en Meesters, G. 2009. Handboek vogels van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist
  - Kapteyn, K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
  - Lange, R. et al. 1994 Zoogdieren van West-Europa; KNNV Uitgeverij, Utrecht
  - Limpens, H. K. Mostert en W. Bongers, 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen; KNNV Uitgeverij
  - Mullarney, K., Svensson, L., Zetterstrom, D. & P.J. Grant 2005. ANWB Vogelgids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn
-
- www.zoogdiervereniging.nl
  - www.vleermuisnet.nl
  - www.overijssel.nl
  - maps.google.nl